

سازمان مجاهدین خلق

پیدایی تا فرجام (۱۳۸۴-۱۳۴۴)

به کوشش جمعی از پژوهشگران

جلد اول

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

پاییز ۱۳۸۵

سازمان مجاهدین خلق؛ پیدایی تا فرجام (۱۳۸۴ - ۱۳۴۴) // به کوشش جمعی از پژوهشگران مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی. -- تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی، ۱۳۸۵ - ۱۳۸۴.
۳ ج. مصور: جدول، عکس، نمونه.
ج. ۱: هجده + ۷۴۲ ص.

ISBN 964-5645-59-X: (ج. ۱): ۵۰۰۰۰ ریال

ISBN 964-5645-58-1: (دوره)

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

چاپ دوم: پاییز ۱۳۸۵.

کتابنامه.

۱. سازمان مجاهدین خلق ایران. ۲. حزبهای سیاسی -- ایران -- تحقیق.

الف. مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

۹۵۵/۰۸۴۰۴۵۲

۲۲ س ۳۳ م/۵/۱۶۶۱ DSR

م ۸۴-۴۱۲۷۱

کتابخانه ملی ایران

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

تهران خیابان ولی عصر (عج) بالاتر از بزرگراه شهید چمران شماره ۱۵۱۸

تلفن: ۲۲۰۴۰۸۹۱

سازمان مجاهدین خلق؛ پیدایی تا فرجام (۱۳۸۴ - ۱۳۴۴)

به کوشش جمعی از پژوهشگران

جلد اول

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۴

چاپ دوم: پاییز ۱۳۸۵

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۵۰۰۰ تومان

شابک دوره: ۱-۵۸-۵۶۴۵-۹۶۴

شابک جلد اول: X-۵۹-۵۶۴۵-۹۶۴

کلیه حقوق ناشر محفوظ است.

صندوق پستی: ۷۵۸۸-۱۱۳۶۵

info@ir-psri.com

www.PSRI.ir

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۱	انواع منابع و مآخذ تحقیق
۷	موضوع و دامنهٔ این تحقیق
۱۰	ویژگی‌های این تحقیق
۱۲	برخی از مشکلات این تحقیق
۱۷	گفتار نخست: مروری برگزیده و زمینه‌ها
۱۹	فصل اول: عدالت‌خواهی تا دیکتاتوری
۱۹	□ دنیای اسلام در آستانهٔ خیزش
۲۱	□ عصر «ترقی» و «استعمار»
۲۳	□ افتراق آزادی‌خواهی در ایران و اروپا
۲۷	○ فریاد بیداری: هشدار به نخبگان
۳۰	□ از جنبش تنباکو تا نهضت مشروطیت
۳۷	□ سرنوشت شیخ فضل‌الله و سایر علما
۴۳	□ نتایج و پیامدهای نهضت مشروطیت
۴۴	□ دوران فترت: عصر رضاخان

- ۴۵ ○ حربهٔ مذهب
- ۴۷ ○ مقاومت‌ها: دفاع و رویارویی
- ۵۰ ○ تصویری از حوزه علمیه قم
- ۵۳ □ آیه‌الله مدرس: مقاومت فعال
- ۵۴ ○ مدرّس و نهضت جنگل
- ۵۵ ○ نبرد با «غوغای جمهوری»
- ۵۶ ○ مخالفت با سلطنت پهلوی
- ۵۸ □ آیه‌الله شاه‌آبادی: نوعی دیگر از مقاومت
- ۶۰ □ جریان‌های فکری و فضای روشنفکری عصر رضاخان

۶۳ فصل دوم: از شهریور ۱۳۲۰ تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲

- ۶۳ □ ایران در بند: هجوم متفقین
- ۶۴ □ کابینه‌های پس از اشغال
- ۶۸ ○ آیه‌الله طالقانی در آذربایجان
- ۶۹ ○ «انشعاب» در حزب توده
- ۶۹ ○ دولت‌های ضعیف: بستر ساز «حزب توده»
- ۷۰ ○ ۱۵ بهمن؛ بهانهٔ شاه برای اختیارات و سرکوب
- ۷۱ ○ تشکیل «جبههٔ ملی»، مجلس شانزدهم
- ۷۸ □ نهضت ملی شدن نفت، به رهبری مصدق و کاشانی
- ۸۲ □ اجرای قانون ملی شدن نفت
- ۸۵ ○ استعفای مصدق، انتصاب قوام، قیام سی تیر
- ۸۸ ○ دورهٔ دوم دولت ملی
- ۹۱ □ کودتای ۲۸ مرداد؛ توطئهٔ مشترک انگلیس و آمریکا
- ۹۲ ○ تحلیل کودتا، از زوایای گوناگون

۹۷ فصل سوم: از کودتا تا نهضت امام

- ۹۷ □ دولت‌های کودتا در برابر مقاومت‌ها

- ۱۰۰ ○ «نهضت مقاومت ملی»
- ۱۰۷ ○ سرکوب «حزب توده»؛ کشف سازمان نظامی
- ۱۰۸ ○ دولت زاهدی، مسئله نفت
- ۱۱۰ ○ انتخابات فرمایشی
- ۱۱۱ □ قرارداد کنسرسیونم؛ دستاورد کودتا
- ۱۱۵ ○ شانزدهم آذر؛ یک سرآغاز
- ۱۱۶ ○ دستگیری و اعدام دکتر فاطمی
- ۱۱۹ ○ عزل زاهدی و نصب علاء
- ۱۲۱ ○ ماجرای حمله به مراکز بهائیان
- ۱۲۴ ○ آغاز دوره‌ای جدید از وابستگی نظامی
- ۱۲۴ □ سرکوب «فداییان اسلام»
- ۱۲۸ ○ دکترین آیزنهاور
- ۱۳۰ □ تأسیس س.ا.و.ا.ک
- ۱۳۳ ○ «حزب‌بازی» شاه و بازداشت ملیون
- ۱۳۵ ○ سیاست خارجی به سود اسرائیل و تنش با اعراب
- ۱۳۶ ○ زنگ خطر کودتا در عراق
- ۱۳۸ □ «جبهه ملی دوم»، انتخابات بیستم
- ۱۴۵ □ درگذشت آیه‌الله بروجردی، انتقال مرجعیت
- ۱۴۹ □ تأسیس «نهضت آزادی ایران»
- ۱۶۲ ○ میتینگ جبهه ملی و نمایش اصلاحات ارضی
- ۱۶۴ ○ یورش کماندوها به دانشگاه تهران
- ۱۶۶ ○ علم در پی سازش با جبهه ملی

- ۱۶۷ فصل چهارم: قیام ۱۵ خرداد

- ۱۶۷ □ سرآغاز نهضت امام خمینی
- ۱۷۲ ○ رفراندوم ششم بهمن؛ «انقلاب سفید»
- ۱۷۵ ○ فاجعه حمله به فیضیه
- ۱۷۹ □ محرم و قیام خونین خرداد

- ۱۸۵ ○ انحلال «جبهه ملی دوم» و تعطیل «نهضت آزادی»
- ۱۸۹ □ آزادی امام خمینی؛ و طرفندهای دولت جدید
- ۱۹۲ □ احیای کاپیتولاسیون؛ تبعید امام خمینی
- ۱۹۹ فصل پنجم: تشکل‌های دینی، پس از سقوط رضاشاه
- ۱۹۹ □ اولین «اتحادیه»ها و «انجمن»ها
- ۱۹۹ ○ تشکل‌های مذهبی - سیاسی
- ۲۰۱ ○ «اتحادیه مسلمین ایران»
- ۲۰۲ ○ اصحاب مجله «آیین اسلام»
- ۲۰۳ ○ «جامعه تعلیمات اسلامی»
- ۲۰۵ ○ «انجمن تبلیغات اسلامی»
- ۲۰۶ ○ «کانون اسلام» و «کانون نشر حقایق اسلامی»
- ۲۰۸ □ «فداییان اسلام» و نواب صفوی
- ۲۱۱ گفتار دوم: مبارزه نوین مسلحانه
- ۲۱۳ فصل اول: بن‌بست‌ها و الگوها
- ۲۱۳ □ زمینه‌های مقبولیت مشی مسلحانه
- ۲۱۶ ○ مبانی عاطفی - سیاسی
- ۲۱۷ □ شرایط جهانی گرایش به مبارزه قهرآمیز
- ۲۱۹ □ نظریه‌های جنگ چریکی در ایران
- ۲۲۱ فصل دوم: دو سازمان مسلمان
- ۲۲۲ □ جمعیت هیئت‌های مؤتلفه اسلامی
- ۲۳۲ □ حزب ملل اسلامی

۲۳۹

فصل سوم: گروه‌های مارکسیست

۲۳۹

□ پیشینه

۲۴۳

□ گروه پرویز نیکخواه / واقعه کاخ مرمر

۲۴۶

□ شورش بهمن قشقایی

۲۴۸

□ گروه جَزَنی

۲۴۹

□ سازمان چریک‌های فدایی خلق ایران

۲۵۰

○ گروه احمدزاده - پویان

۲۵۱

○ گروه جنگل

۲۵۶

○ ادغام دو گروه

۲۵۶

□ گروه فلسطین

۲۵۷

□ سازمان رهایی‌بخش خلق‌های ایران

۲۶۱

□ گروه «آرمان خلق»

۲۶۳

فصل چهارم: گروه‌های دانشجویی خارج از کشور

۲۶۳

□ کنفدراسیون جهانی محصلین و دانشجویان ایرانی

۲۶۶

□ سازمان‌های اروپایی جبهه ملی ایران

۲۶۷

□ جامعه سوسیالیست‌های ایرانی در اروپا

۲۶۷

□ سازمان دانشجویان ایرانی در آمریکا

۲۶۸

□ نهضت آزادی خارج از کشور

۲۷۰

□ انجمن‌های اسلامی دانشجویان ایرانی در اروپا و آمریکا

۲۷۱

گفتار سوم: سازمان مجاهدین خلق ایران (۵۰ - ۱۳۴۴)

۲۷۵

فصل اول: تأسیس و شکل‌گیری

۲۷۵

□ بنیانگذاران

۲۷۶

○ محمد حنیف نژاد

- سعید محسن ۲۸۳
- عبدالرضا (عبدی) نیک‌بین رودسری ۲۸۷
- بحث‌های اولیه، در آستانه تشکیل ۲۹۲
- تأسیس سازمان و عضوگیری‌ها ۲۹۴
- برنامه‌های آموزشی ۲۹۶
- آموزش‌های نظری ۲۹۶
- آموزش‌های عملی ۳۰۴
- اولین بحران تشکیلاتی: جدایی عبدی نیک‌بین ۳۰۶

فصل دوم: ایدئولوژی سازمان و نخستین چالش‌ها ۳۰۹

- تشکیل «گروه ایدئولوژی» ۳۰۹
- شناخت / کتاب اول ایدئولوژی ۳۱۳
- تکامل / کتاب دوم ایدئولوژی ۳۲۲
- راه انبیا - راه بشر / کتاب سوم ایدئولوژی ۳۲۵
- مقدمه مطالعات مارکسیستی / جزوه آموزشی ۳۲۷
- سیمای یک مسلمان (راه حسین) ۳۲۹
- تفسیر سوره‌های انفال، توبه و محمد(ص) ۳۳۱
- تداوم بحران ایدئولوژیک ۳۳۳
- مارکسیسم‌زدگی دهه چهل ۳۳۶
- تشکیل «گروه سیاسی» ۳۴۳
- تحلیل شرایط ایران ۳۴۴
- اوضاع بین‌المللی ۳۴۵
- تشکیل «گروه کارگری» ۳۴۷
- تشکیل «گروه روحانیت» ۳۴۷
- تشکیل «گروه مطالعات روستایی» ۳۴۸
- جمع‌بندی دیدگاه‌های اقتصادی ۳۴۹
- طبقه حاکم ۳۵۱
- دهقانان ۳۵۱

۳۵۲

○ خرده بورژوازی

۳۵۲

○ کارگران

۳۵۳

فصل سوم: «مجاهدین خلق» و «نهضت آزادی»

۳۵۳

□ پیشینه‌ها و تماس‌ها

۳۶۵

فصل چهارم: در مسیر ترسیم خط‌مشی

۳۶۵

□ تدوین استراتژی و تاکتیک

۳۶۸

□ تحلیل‌ها و مواضع سیاسی

۳۶۸

○ مرحله انقلاب

۳۶۹

○ امپریالیسم

۳۷۱

○ شوروی و چین

۳۷۳

○ انقلاب‌ها و نهضت‌های آزادی‌بخش

۳۷۹

فصل پنجم: تشکیلات و سازماندهی

۳۷۹

□ الزامات آوانگارد: «علم مبارزه»

۳۸۰

○ اصول تشکیلات

۳۸۳

○ سازماندهی جدید

۳۸۴

○ گسترش کمی: عضوگیری‌های جدید

۳۸۸

○ معیار تصفیه و ارتقاء

۳۸۸

○ عضوگیری زنان

۳۹۳

□ آموزش‌ها و تمرین‌های عملی

۳۹۵

فصل ششم: اعزام به فلسطین و پیامدها

۳۹۵

□ طرح و مذاکره برای اعزام اعضا به فلسطین

دوازده ● سازمان مجاهدین خلق؛ پیدایی تا فرجام

- ۳۹۶ ○ مذاکره در پاریس
- ۳۹۷ ○ مذاکره در قطر
- ۳۹۹ ○ ماجرای هواپیماربایی
- ۴۰۴ ○ تماس با امام خمینی
- ۴۰۷ □ اعضای سازمان در اردوگاه‌های فلسطینی

۴۰۹ فهرست اعزام شدگان سازمان به اردوگاه‌های آموزشی «الفتح»

۴۱۱ فصل هفتم: سازماندهی گروه‌های عملیاتی

- ۴۱۱ □ تشکیل «گروه اطلاعات»
- ۴۱۲ □ تشکیل «گروه تدارکات»
- ۴۱۳ □ تشکیل «گروه شیمی و مواد انفجاری»
- ۴۱۳ □ تشکیل «گروه آموزش نظامی»
- ۴۱۴ □ تربیت کادرهای همه‌جانبه

۴۱۵ فصل هشتم: بازنگری در مشی و تشکیلات

- ۴۱۵ □ تکمیل خط‌مشی و تصحیح تاکتیک
- ۴۱۷ □ تماس ناتمام با چریک‌های فدایی

۴۱۹ فصل نهم: ضربه شهرریور ۱۳۵۰

- ۴۱۹ □ زمینه‌های ضربه
- ۴۲۰ ○ ارتباط با «شاهمراد دلفانی» عامل نفوذی ساواک
- ۴۲۵ ○ تعقیب و مراقبت گسترده
- ۴۲۸ □ انعکاس دستگیری‌ها: واکنش‌های داخلی و خارجی

۴۳۱ بخش الحاقی

- ۴۳۱ □ مروری بر زندگی برخی از کادرهای سازمان
- ۴۳۱ ○ حسین احمدی روحانی
- ۴۳۲ ○ نصرالله اسماعیل‌زاده
- ۴۳۳ ○ بهمن بازرگانی
- ۴۳۳ ○ محمد بازرگانی
- ۴۳۴ ○ علی (بهرروز) باکری
- ۴۳۵ ○ علی اصغر بدیع‌زادگان
- ۴۳۸ ○ کریم تسلیمی
- ۴۳۸ ○ سید مرتضی (تراب) حق شناس
- ۴۳۹ ○ مسعود رجوی
- ۴۴۱ ○ رضا رضایی
- ۴۴۲ ○ ناصر سماواتی
- ۴۴۲ ○ ناصر صادق
- ۴۴۳ ○ محمد (محمود) عسکری‌زاده
- ۴۴۴ ○ سید شمس‌الدین مُجابی
- ۴۴۵ ○ عبدالرسول مشکین‌فام
- ۴۴۶ ○ علی میهن‌دوست
- ۴۵۱ □ تحلیل کلی رژیم، پس از ضربهٔ ۵۰
- ۴۵۲ ○ وضعیت تشکیلاتی این گروه
- ۴۶۳ □ سری اول دستگیری‌ها
- ۴۶۶ □ سری دوم دستگیری‌ها
- ۴۷۰ □ سری سوم دستگیری‌ها
- ۴۷۰ □ سری چهارم دستگیری‌ها
- ۴۷۱ □ سری پنجم دستگیری‌ها
- ۴۷۲ □ سری ششم دستگیری‌ها: گزارش کامل
- ۴۷۵ □ سری هفتم دستگیری‌ها: متن کامل گزارش
- ۴۷۸ □ سری هشتم دستگیری‌ها
- ۴۷۹ □ سری نهم دستگیری‌ها
- ۴۸۱ □ عناصر متواری و مخفی: متن گزارش

۴۸۳

گفتار چهارم: روند تجدید حیات سازمان

۴۸۷

نخستین حرکت‌ها

۴۸۷

□ اعلام موجودیت «سازمان مجاهدین خلق ایران»

۴۸۷

○ نامگذاری و مرزبندی

۴۹۰

□ گروه «حزب‌الله» و پیوستن آن به مجاهدین خلق

۴۹۰

○ شکل‌گیری

۴۹۱

○ ادغام در سازمان مجاهدین خلق

۴۹۲

○ محمد مفیدی

۴۹۲

○ علیرضا سپاسی آشتیانی

۴۹۳

○ عباس آقازمانی (ابوشریف)

۴۹۵

○ محمدباقر عباسی

۴۹۸

□ عملیات ناکام گروگان‌گیری پسر اشرف پهلوی

۴۹۹

□ دستگیری حنیف‌نژاد و...

۵۰۰

□ «احمد رضایی» در کار احیای سازمان

۵۰۵

□ حمایت‌ها و همراهی‌ها

۵۱۱

□ فرار «رضا رضایی»

۵۱۱

○ ناهمخوانی اسناد و اعترافات با روایت رسمی سازمان

۵۱۹

○ پیام سران زندانی سازمان به بازماندگان تشکیلات

۵۲۱

□ ملاقات نماینده سازمان با امام خمینی در نجف

۵۲۵

گفتار پنجم: نشیب و فراز سازمان جدید

۵۲۹

فصل اول: ضربه‌ها و ترورها

۵۲۹

□ دستگیری، محاکمه و اعدام مهدی رضایی

۵۳۲

□ عملیات انفجاری مقارن سفر «نیکسون»

۵۳۷

□ ترور سرتیپ طاهری؛ ناهمخوانی عمل و نتیجه

فهرست مطالب ● پانزده

۵۴۲

○ ضربه‌های پی‌درپی، پس از ترور

۵۴۵

○ انفجارهای بهمن ۱۳۵۱

۵۵۱

فصل دوم: پایانی بر یک آغاز

۵۵۱

□ فرار «تقی شهرام» از زندان ساری

۵۵۹

□ ترور سرهنگ لوئیس هاوکینز

۵۶۲

□ خودکشی رضا رضایی

۵۶۲

○ مهلک‌ترین ضربه، پس از شهریور ۵۰

۵۶۳

□ مصطفی شجاعیان کیست؟

۵۶۷

○ شجاعیان و مجاهدین خلق

۵۷۱

فصل سوم: یک جریان مهم حاشیه‌ای

۵۷۱

□ «گروه ابوذر»

۵۷۵

گفتار ششم: تحکیم استالینسم

۵۸۱

فصل اول: تجدید سازماندهی، برای سلطهٔ تشکیلاتی

۵۸۱

□ مرگ رضا رضایی، تسریع دگردیسی فکری

۵۸۴

□ اولین تصفیهٔ فیزیکی در سازمان

۵۸۴

○ ترور جواد سعیدی

۵۹۳

فصل دوم: روند تغییر ایدئولوژی

۵۹۳

□ مراحل مارکسیست کردن اعضا

۵۹۳

○ مغالطهٔ «مبارزهٔ ایدئولوژیک»

۵۹۴

○ تخلیهٔ روانی

شانزده ● سازمان مجاهدین خلق؛ پیدایی تا فرجام

- ۵۹۵ ○ قطع آموزش‌های مذهبی و مطالعات اسلامی
- ۵۹۵ ○ جایگزینی متون مارکسیستی
- ۵۹۵ ○ طرح شبهات به وسیله «جزوه سبز»
- ۵۹۷ ○ اعلام مارکسیسم
- ۶۰۰ □ مارکسیست شدن کادرها و اعضای مسئول

۶۰۳ فصل سوم: بازنگری تشکیلات

- ۶۰۳ □ حضور پررنگ‌تر زنان و تحکیم سلطه شهرام
- ۶۱۳ □ اعزام چند تن از کادرها به خارج
- ۶۱۳ ○ تمهید رهبری بلامنازع تقی شهرام

۶۱۷ فصل چهارم: تسریع در خشونت

- ۶۱۷ □ دومین تصفیۀ فیزیکی سازمان
- ۶۱۷ ○ قتل و شکنجه «مرتضی هودشتیان»
- ۶۲۲ □ حادثه ۲۷ مرداد ۱۳۵۳ و تبعات آن
- ۶۲۲ ○ ناهماهنگی توان و اجراء در فرایندی از تکرار
- ۶۲۸ □ دستگیری محمدعلی رجایی در آذر ۵۳
- ۶۳۰ □ خانه‌گردی‌های وسیع ساواک در آذر ۵۳
- ۶۳۲ ○ قتل اتفاقی یک پلیس توسط یک عضو سازمان
- ۶۳۴ ○ چند انفجار، مقارن دیدار «کی‌سینجر» از ایران
- ۶۳۵ □ تصفیۀ «شاه‌کرمی‌ها»: تشکیل «گروه مهدویون»
- ۶۳۸ □ انتشار مقاله «پرچم» در سطح سازمان

۶۳۹ فصل پنجم: انفعال مرکزیت در برابر چریک‌های فدایی

- ۶۳۹ □ چرخه عمل‌زدگی و تکرار خطاها
- ۶۴۱ □ ملاقات با روحانیون حامی سازمان

- ۶۴۱ ○ اعلام خصوصی تغییر ایدئولوژی / قطع حمایت‌های مردمی
- ۶۴۱ ○ ملاقات با آیه‌الله طالقانی
- ۶۴۳ ○ ملاقات با حجة‌الاسلام هاشمی رفسنجانی
- ۶۴۴ □ ترورهای سازمان (اسفند ۱۳۵۳ تا خرداد ۱۳۵۴)
- ۶۴۴ ○ رفع موقت بحران‌های درونی و بیرونی
- ۶۴۴ ○ ترور سرتیپ زندی پور / تشدید جو فشار در زندان‌ها
- ۶۴۷ □ توطئه هولناک ساواک
- ۶۴۷ ○ قتل ۹ زندانی در تپه‌های اوین
- ۶۵۲ ○ ترور دو مستشار آمریکایی
- ۶۶۰ ○ ترور حسن حسنان، مترجم سفارت آمریکا

- ۶۶۳ ضمائم: چند بازجویی، نامه‌ای از زندان

- ۶۶۵ بازجویی‌ها

- ۶۶۵ □ بازجویی از محمد حنیف‌نژاد
- ۶۷۷ □ بازجویی از سعید محسن
- ۶۹۰ □ گزارش بازجویی از عبدالرضا نیک‌بین رودسری
- ۶۹۴ □ بازجویی از رضا رضایی

- ۶۹۹ نامه‌ای از زندان

- ۶۹۹ □ نامه علی اصغر بدیع‌زادگان از زندان
- ۷۰۱ ○ عملیات ماجراجویانه سم مهلک جنبش

- ۷۰۷ فهرست اعلام